Olli Mäenpää
21.4.2016

Perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys tupakkalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2016 vp) täydentämisestä (HE 58/2016 vp)

Hallituksen esityksen mukaan esitystä tupakkalaiksi täydennettäisiin siten, että yksityisessä käytössä olevan kulkuneuvon sisällä ei saisi tupakoida, kun siellä oleskelee alle 15-vuotias henkilö. Kielto ei kuitenkaan koskisi kulkuneuvossa olevaa asuintilaa.

Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin katsonut tupakkalain muutosta koskevaa hallituksen esitystä (HE 180/2009 vp) arvioidessaan, että tupakoinnin kielto muiden kuin yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa silloin, kun tilassa oleskelee alle 18-vuotias, puuttuisi liikaa perustuslaissa turvattuihin henkilökohtaiseen vapauteen sekä yksityiselämän ja kotirauhan suojaan (PeVL 21/2010 vp). Valiokunta piti ehdotetun kiellon poistamista edellytyksenä tavallisen lain säätämisjärjestyksen käyttämiselle.

Täydentävä esitys poikkeaa aikaisemmin arvioidusta kiellosta kahdessa suhteessa. Ikäraja olisi 18 vuoden sijasta alempi, 15 vuotta, ja kielto ei koskisi kotirauhan suojan piiriin kuuluvaa tilaa kulkuneuvossa. Myös tätä esitystä on paikallaan arvioida rajoituksena henkilökohtaiseen vapauteen ja yksityiselämään. Esityksellä on merkitystä myös kotirauhan suojan kannalta.

Henkilökohtainen vapaus ja yksityiselämän suoja

Henkilökohtaiseen vapauteen ja yksityiselämään puuttuvan kiellon perusteeksi voidaan esittää varsin vankkaa ja valiokunnan aikaisemman lausunnon jälkeen julkistettua tutkimustietoa haitallisista terveysvaikutuksista, joita passiivinen altistuminen tupakansavulle aiheuttaa. Suhteellisuusvaatimuksen kannalta on merkittävä näkökohta etenkin se, että alle 15-vuotias henkilö ei välttämättä itse pysty vaikuttamaan terveyteensä kohdistuvaan tupakointiin. Tämä henkilökohtaisen terveyden suojaan liittyvä näkökohta vähentää kiellon ongelmallisuutta perusoikeussuojan kannalta verrattuna siihen, että kielto kohdistuisi myös 15-18 –vuotiaisiin henkilöihin.

Perustuslakivaliokunta arvioi edellä mainitussa lausunnossaan myös tupakkalain noudattamiseen perustuvaa tarkastusta, joka ulottuisi yksityisauton sisätiloihin. Käsillä olisi tällöin valiokunnan mielestä toimenpide, joka ei enää ole oikeassa suhteessa sillä tavoiteltavaan päämäärään nähden. Esityksen 86 §:n mukainen tarkastustoimivalta ei ulottuisi kulkuneuvoihin.

Laajennetun tupakointikiellon rikkomista ei esityksessä ehdoteta rangaistavaksi. Tältä osin voidaan todeta, että perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota myös sellaiseen puhtaasti symboliseen lainsäädäntöön, jonka rikkomisesta ei tule seuraamuksia. Tällaista lainsäädäntöä tulisi valiokunnan arvion mukaan välttää.

Ehdotetun laajennetun kiellon rikkominen voitaisiin kuitenkin perusteluissa esitetyn mukaisesti havaita esimerkiksi päiväkodissa, jolloin ensisijainen puuttumiskeino olisi vanhempien kanssa keskusteleminen ja muun lastensuojelullisen tuen tarjoaminen. Lisäksi kielto sellaisenaan korostaisi sen kohteena olevan menettelyn haitallista vaikutusta lapsen terveyteen. Kielto ei siten muodostuisi täysin vertauskuvalliseksi tai käytännössä kokonaan merkityksettömäksi.

Esitetyt näkökohdat lieventävät olennaisesti aikaisemmin arvioidun kiellon valtiosääntöoikeudellista ongelmallisuutta perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta arvioituna. Täydennetty esitys on siksi säädettävissä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Kotirauhan suoja

Kielto ei koskisi kulkuneuvossa olevaa asuintilaa. Tämä merkitsee, että myöskään tällaiseen tilaan kohdistuva tarkastus ei olisi mahdollinen. Aikaisemmassa valiokunnan lausunnossa tarkoitettu kotirauhan suojaan liittyvä valtiosääntöoikeudellinen ongelma ei tämän vuoksi aktualisoituisi.